

93 ÉVVEL EZELEŐTT: 1849 május 21-én vették be a honvédek Budavárát

Az osztrák védőrség olasz katonáiból telt ki a magyar „ötödik hadoszlop”

A könyvnapra jelenik meg az ismertnevű köztér, *Tempefői könyve*, amelynek címe: „Budapesten akkoriban...” A könyv az 1848-49. évi szabadságharc idejének Budapestjéről ad színes és alapos ismertetést. A könyvből — amely a Griff-könyvkiadó kiadásában jelenik meg — közöljük a Budavár bevételéről szóló fejezet egy részét.

Az annyi dicsőséget hozó negyvennyolcas év gyászosan végződött a magyar ügyre nézve. Szilveszter éjszakáján menekült a magyar kormány a fővárosból és néhány nap múlva már az osztrák fővezér csapatai vonultak be. Ám tavaszra megfordult a kocka: április végén újból Pesten vannak a szabadságharc katonái és május első napjaiban megkezdődik Budavár ostroma.

Hentzi tábornok makacsul védi az erődöt, Görgey nem készült fel ilyen hosszú ostromra, ezért a végső roham csak május huszadikáról huszonegyedikére virradó éjszaka hajnalára következett be.

Hajnali kettőig minden magyar ágyú szólt. Aztán elhallgatnak és a Krisztinaváros felől hallatszik erős puskatűz. Borús, sötét éjszaka. Semmit sem látni.

Hajnali háromkor még sötét van; egy élesszemű utász jelenti, hogy nagyobb ellenséges csapat gyülekezett össze a rés alján. Ezzel egyidőben megdördülnek a magyar

ágyúk. A végső ostrom kezdődik!

A támadók háromszor kísérik meg felhálni az omladékká lőtt fal résén. Háromszor verik őket vissza. A fehérvári kapu rondelláján lévő ágyúk tíze pusztítja őket.

Görgey és tábornoka izgatottan figyel. Csak a hangokból tudnak még következtetni, mert sötét van és futár ennyi idő alatt nem érhet hozzájuk. Azt megállapítják, hogy a puskatűz sem elegendő a támadás fedezésére. Szóljanak az ágyúk is! Míg azonban az ütegekhez parancsot tudnak küldeni, kínos percek telnek el. Kissé világosabb lesz, látszik, hogy néhány csoport már felért az omladék tetejére s a fehérvári kapu felől gyengül a tűz.

Az ottani parancsnok elesett s az ágyúkat kiszolgáló legénység megritkult, a lövegek nagy része használhatatlanokká lett.

És hiába is küzdöttek volna hősiessé; a magyarok már a hátukban vannak, vissza kell vonulniok.

Barátaink az ellenség soraiban

Érthetetlen módon éppen a legveszélyeztetettebb pontra olaszokat állítottak, akiknek magyar szimpátiája nyilvánvaló volt. Ennek a meggondolatlanságnak most megteremnek a keserű gyümölcsei.

A Ceccopieri olasz ezred katonái maguk segítették fel az ostromlókat, kezüket nyújtották nekik és az ostromlók odatámasztásánál is passzívan viselkedtek.

Igy hát az istállók és lovarda felől zavartalanul nyomulhatnak előre, csak a Szent György-téren találják szemben magukat ellenséggel. Még pedig ágyúkkal. De már nincs idő lövöldözésre.

Kézitusában teszik ártalmatlanná az osztrák tüzereket.

Megszállják a tér nyugati felén álló házakat, elsősorban a Teleki-palotát.

Görgey erről semmit sem tud. Csak azt látja, hogy a várfal egyszerre üres lesz. Se honvéd, se osztrák. Bent harcognak valahol a házak mögött.

Futárt küldt a Bécsi kapuhoz és a vízművek alá: minden erővel folytatni az ottani támadást, mert ha az most abbamarad, a Krisztinaváros felől betört seregrész válságos helyzetbe kerül.

A küldönc fele úton találkozik egy másik futárral: jelentí, hogy a támadás sikerült. De felesleges is jelenteni, mert közben már látszik, hogy a horvátok hátrálnak a Ferdinánd-kaszárnya irányában.

A főfront azonban mégis itt van a Szent György-tér körül. A kapu felett megjelenik egy fehér zászló; távcsővel látni, hogy egy tiszt dühösen letépi.

Amint tovább megy, máris újból felemelik.

Amerre meglátják, a védekezés abbamarad. A falak

szabadon állanak. Most már csak az utcai harc van hátra. De az kemény. A Szent György-téren elhagyott szekerek önkéntelen barrikádjá hátráltatja a támadókat.

Tizenhat honvéd rohan a Sándor-palota felé; mire odaérnek, már csak hat van életben.

Parancsnokuk magyar zászlót lát az ablakban. Felkiabál: «Dobd le!» Megragadja a lobogót és felmutatja a falon Pest felé.

Hentzi lent van a vízműveknél, oda várja a rohamot. Jelentik neki, hogy az ellenség már bent van a Várban. Nem hiszi, felrohan s a parancsnoki épület udvarán lévő tartalékgyűval akar a térre lövetni. Harmadmagával egy köztüzérral és a házmesterrel megfogják s vonszolják kifelé.

Közben felérnek a horvátok is, akik hangos szivóvázsal köszöntik. Hentziben utójára lángot vet a bizalom: «Rajta fiúk, ki kell őket dobunk!» — kiáltja, de egy golyó derékon találja és összeesik.

Valahonnan egy kiszakított ajtószárnyat kerífenek, ráfektetik és viszik a kórházzá alakított iskolaépületbe.

Balsikerű robbantás

A harc azonban továbbtart. Csakhogy a védekezők most már három részre vannak szakítva: az elsőnek benyomult magyarok tömege pillanatról pillanatra nő és hiába tömik tele a királyi palota ablakait előcbált matracokkal, bútortöredékekkel, védekezni már nem lehet.

Magyar kézen van a Vízi kapu és a Fehérvári kapu.

Allnoch katonái, Hentzi utolsó, már haldokolva írt

parancsa értelmében feltöndülnek még a hegyre, de eredményt nem remélve. A Sándor-palotában százhusz ember megadja magát.

Most már csak a Bécsi kapu van hátra. Ott horvátok verekszenek az utolsó emberig, de viszont a kazamatákban olasz deportáltak vannak — rájuk volt bízva a söprés és ezek megint csak a magyarok barátai. Csak percek, nem órák kérdése már, hogy mikor van az egész vár magyar kézen.

Még egy veszély van. A vízművektől feljöttek ugyan a csapatok, de Allnoch néhány emberrel lent maradt. *Mi lesz a Lánchiddal?*

A honvédek betörnek a palánk mögé, egy magyar már majdnem meg tudná ragadni kézzel az ezredest. Az előrántja pisztolyát, lelövi a honvédet és égő szivarját beledobja a faesatornába, a kandóca.

És ime: a nagy mumus, a Lánchid felrobbantása, amit annyit emlegettek, amivel fenyegetődtek s aminek az előkészítésére másfél hónapjuk volt — nem sikerült.

A lőporos ládák felrobbantak, de Allnochot vetették a levegőbe, majd hullajtották vissza a földre széttépve, elégve, holtan.

A pesti parton hajnal óta — most már minden félelem nélkül és elkergethetetlenül — álló tömeg magánkívül van. Néhányan nekivágnak, hogy a Lánchid láncain és pillérein át kúszva jussanak Budára. Többen visszafordulnak a nyaktörő vállalkozás közepén.

Egressy Gábor kapaszkodik — s érdemes is volt, mire felér a Szent György-térre, ott találja magával szemben fiát, a tizenhatéves hadnagyot, aki az ostromlók élén jutott be a Várba.

A pestiek lelkesedésükben egymást nyomják a Dunába. Sebaj! Ma talán még az sem venné észre, aki nyakig állana a vízben. A mindenütt jelenlévő cigányok rárantják a Rákóczi, mert ime, *reggel hét óra és a Vár minden pontján magyar zászló leng.*

— Hősök ünnepe Pestszent-erzsebeten. Május 30-án a régi világháború hősei, akik a HONSZ-ba tömörültek, az Ipartestület székházában ünnepélyt rendeznek József főherceg tábornagy és vitéz dr. József Ferenc főherceg, valamint dr. Romy Arisztid pestszenterzsebeti polgármester védnöksége alatt. A művészesten fellépnek Orosz Vilma, Major Mimi, Vörös Sári, Flórentino, Szigeti Sándor, Petthes Sándor, Bálint Árpád, Dénes György, Rózsahegy Kálmán, Papp Jancsi, Farkas Edig, Kószegi Teréz, báró Gorup Adrienne, Szecsődi Irén, Madaras Gizella fűtőművésznő, Martin Djemil hangutánzó és az I. honvédgépkeszítő zenekara Fogarassy István vezetésével. Zongorán kísérnek: Hetényi-Heidelberg Albert, Morvay Károly és Dankó Aladár zeneszerzők. A műsort rendezí és konferálja Vargha Tihamér, a megnyitóbeszédet dr. Romy Arisztid polgármester tartja. Másnap, vasárnap délelőtt a pestszenterzsebeti Hősök terére vonulnak fel, hogy leróják kegyeletüket az elhalt hősök előtt. A művészestélyre meghívók és jegyek igényelhetők a HONSZ Pestszenterzsebeti Otthonában, Béla-utca 33.